

Meer vrouwen, meer diversiteit

De herijking van de Canon van Nederland

Op 22 juni 2020 werd de nieuwe Canon van Nederland gepresenteerd. Er zijn nieuwe vensters toegevoegd en bestaande vensters zijn herschreven. De nieuwe Canon kent meer diversiteit, zo zijn er onder andere meer vrouwen te vinden en is er plaats voor meerstemmigheid rond het Nederlandse slavernijverleden.

In november 2008 ondertekende ik een brief aan de Tweede Kamer met de boodschap dat het onwenselijk was dat de Canon van Nederland werd opgenomen in het curriculum van het voortgezet onderwijs. Een van mijn motieven was dat geschiedenisdocenten net gestart waren met de implementatie van de tien tijdvakken en kenmerkende aspecten, toen de Canon van Nederland werd opgenomen in de kerndoelen. De Canon sloot qua aanpak niet goed aan bij de tijdvakken, maar leverde wel een heleboel lesmateriaal en aandacht voor geschiedenis op. Er werden regio-canons opgesteld en er verschenen verhalenbundels, liedjes, Canonpuzzels, Klokhuisfilmpjes en niet te vergeten de fijne website entoen.nu. In het primair onderwijs voorzag de Canon in een grote behoefte. Ik werd naarmate de tijd

vorderde positiever over de Canon en waardeerde de vondst van het formuleren van vensters die naar wens verder opengezet kunnen worden. In mei 2009 schreef ik een artikel in *Kleio* met een opdracht over de drie vrouwen in de Canon en ik adviseerde docenten geschiedenis om flexibel met tijdvakken en Canonvensters om te gaan, en vooral te doen wat zij zelf nuttig en leuk vinden: 'En neem regelmatig de tijd voor het verwijzen naar en bezig zijn met het referentiekader van de tien tijdvakken en de kenmerkende aspecten. En als je dan ook af en toe een venster uit de canon van Nederland aanhaalt, ben je volgens de nieuwe programma's goed bezig.'

Als ik met geschiedenisdocenten (in opleiding) sprak over de Canon wist bijna niemand dat deze in de kerndoelen staat, maar kende wel bijna iedereen de website entoen.nu en de Klokhuisfilmpjes. Docenten hebben inhoudelijke kritiek vanwege het specifiek Nederlandse karakter, het grote aandeel witte mannen en een vermeende politieke lading. In een onderzoek voor Oberon uit 2019 naar het gebruik van de Canon gaf de helft van de ondervraagde vo-docenten aan dat de Canon herijkt zou moeten worden, beduidend meer dan bij de po-docenten. Zij merkten onder andere op dat de Canon diverser en actueler kon zijn, gespreider over de tijdvakken en ook aan-

Hanneke Tuithof is vakdidactica geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en lector didactiek gammavakken bij Fontys. In samenwerking met de leden en secretaris van de Commissie Herijking Canon van Nederland: **James Kennedy, Hubert Slings, Karwan Fatah-Black, Lotte Jensen, Abdulkader Benali, Marjan de Groot-Reuvekamp, Dennis Smit** en **Kayleigh Goudsmit**.

Boven: Marga Klompé.
Links: Anton de Kom.

De website

De Canonwebsite die veertien jaar lang bekendstond als **entoen.nu** heet voortaan **www.canonvannederland.nl** en bevat zowel de herijkte Canon alsook de tien vensters waarvan we afscheid hebben genomen. Er staan nu voor alle vensters herschreven teksten op het niveau van bovenbouw vo. Met de ingang van het nieuwe schooljaar zijn alle vensters ook voorzien van versies voor po en onderbouw vo.

sluitend bij de tijdvakken. Dus toen ik in mei 2019 gevraagd werd om zitting te nemen in de herijdingscommissie jeukten mijn handen.

Zeven hoofdlijnen

We begonnen als commissie met een tamelijk onbekend en ondergewaardeerd aspect van de eerste Canon, namelijk de veertien hoofdlijnen die de verschillende vensters met elkaar verbinden. Onze commissie kiest ervoor om het principe van hoofdlijnen te handhaven. Wij brengen via de zeven thematische hoofdlijnen samenhang aan in het rijke, maar in zijn opzet gefragmenteerde palet van vijftig vensters. Stuk voor stuk zijn het belangrijke thema's in de geschiedenis van onze samenleving, die kunnen fungeren als verbindinglijnen

Boven: Sluiting van de mijnen in Limburg, illustratie van het venster 'Kolen en gas'.
Onder: Johan van Oldenbarnevelt.

tussen de Canonvensters van de prehistorie tot aan onze tijd. Bovendien sluiten ze aan bij thema's die al een rol spelen in het onderwijs. De hoofdlijnen kunnen de chronologische opbouw van Canonvensters en tijdvakken verrijken met een nieuwe dimensie: aandacht voor thema's, verbindingen en continuïteiten over eeuwen en tijdvakgrenzen heen, geïllustreerd aan de hand van vensters die zich op heel verschillende plekken van de tijdlijn kunnen bevinden. We zien de vernieuwde hoofdlijnen als een mogelijkheid om de Canon van Nederland bruikbaar en relevanter te maken voor het onderwijs.

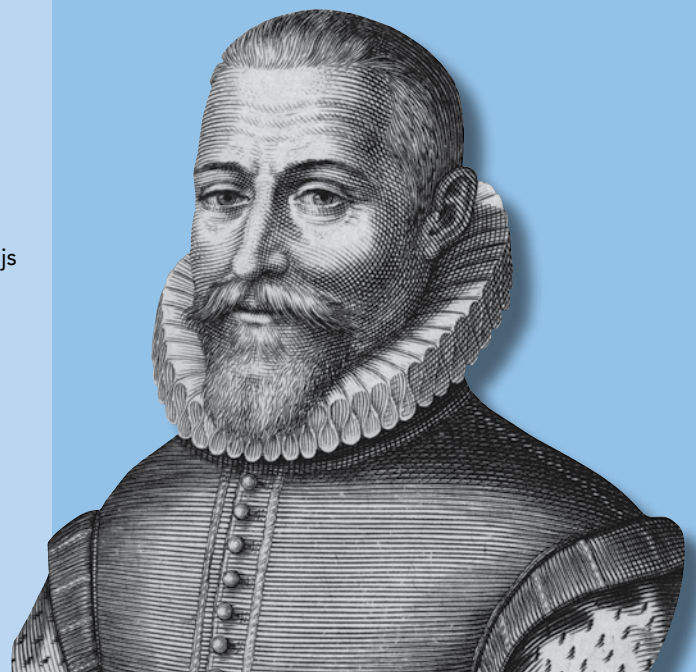
Aandachtspunten

Vervolgens hebben we op grond van de uitgevoerde onderzoeken, advies van deskundigen, onze eigen analyse en ingezonden suggesties een aantal aandachtspunten geformuleerd en gehanteerd om de vensters te wegen en te kiezen. Dit waren onder andere mogelijkheden voor meerstemmigheid, diversiteit, haakjes voor internationalisering, geografische en chronologische spreiding. Bij het zoeken naar nieuw evenwicht hebben we het eerder gezocht in kleine bijstellingen dan in grote

Samenvatting herijkte Canon

Vijftig vensters met tien nieuwe vensters: niet beter, maar anders dan de tien waarvan we afscheid nemen.

- De zeven nieuwe hoofdlijnen zijn:
 - Leven in een kwetsbare delta – Nederland waterland
 - Wat geeft betekenis? – zingeving en levensbeschouwing
 - Woord en beeld verbinden – taal, kunst en cultuur
 - Wat weten wij? – kennis, wetenschap en innovatie
 - Wie telt er mee? – sociale (on)gelijkheid
 - Wie bestuurt er? – politiek en samenleving
 - Knooppunt van verbindingen – wereldeconomie
- Kijkend vanuit de hedendaagse samenleving en meer balans op het gebied van meerstemmigheid, gender, diversiteit, internationaal perspectief en regionale spreiding.
- Oog voor didactische bruikbaarheid in bovenbouw primair onderwijs (po) en onderbouw voortgezet onderwijs (vo), bijvoorbeeld in de mogelijkheid om vanuit het heden en concrete voorbeelden een 'goed verhaal' te vertellen.
- Een vernieuwde wandkaart en herziene vensterteksten op drie leesniveaus.
- Voortaan digitaal te vinden via canonvannederland.nl.
Zie voor de wandkaart en de rapporten over de eerste en de huidige canon: www.canonvannederland.nl/nl/downloads.

verschuivingen. In alle gevallen hebben we de didactische bruikbaarheid in het oog gehouden, zowel voor po als vo. Zo hebben we gekeken naar de mogelijkheden om verleden en heden aan elkaar te koppelen, ruimte te geven voor het vertellen van een 'goed verhaal' en ook voor het vertellen van nieuwe verhalen. Omdat de Canon in de eerste plaats voor leerlingen bestemd is, is het goed dat keuzes voor vensters en vensterteksten zo concreet mogelijk zijn.

De herijking van de Canon van Nederland was een uitdagende puzzel waaraan onze commissie een jaar lang hard heeft gewerkt. Het was een plezier om gezamenlijk aan de slag te zijn met belangrijke vragen: welke verhalen over de Nederlandse geschiedenis willen wij vertellen, en wat zouden leerlingen van vandaag moeten meekrijgen? De uitwerking kostte ons meer tijd en aandacht dan aanvankelijk voorzien. Een oppervlakkige inspectie zou tot de conclusie kunnen leiden dat de herijkte Canon een aantal nieuwe vensters telt maar verder ongewijzigd is gebleven. Niets is minder waar: vanuit zeven hoofdlijnen en onze aandachtspunten hebben we de complete Canon herijkt en daarbij ook naar een nieuwe balans gezocht. Dat leidde tot het opnieuw beschouwen en herschrijven van alle vensterteksten.

De vensterteksten

Een van de vensters die grondig is aangepakt is *De gasbel*. Het onderwerp is nu veranderd in *Kolen en gas* en belicht ook de negatieve kanten van de gaswinning, zoals de aardbevingen in Groningen en milieuproblemen. Op soortgelijke wijze zijn ook andere onderwerpen van extra passages voorzien. Zo hebben we aan het venster over Michiel de Ruyter een passage toegevoegd over hoe De Ruyter nu ter discussie staat. We hadden al een venster over slavernij en hebben het venster VOC uitgebreid met de WIC en *Anton de Kom* als nieuw venster opgenomen. Daardoor ontstaat er meer aandacht voor deze meerstemmigheid van ons koloniaal verleden. In het venster over Indonesië hebben we uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek naar de koloniale oorlog toegevoegd. In de meeste vensterteksten bespreken we nu internationale ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de vensters *Aletta Jacobs*, *Annie M.G. Schmidt* en *De Statenbijbel*. Veel vensters zijn geopend voor extra personen en verhalen, zoals Wilhelmina Drucker in de tekst over Aletta Jacobs, Tula in het venster *Slavernij*, Murat Isik in het venster *Gastarbeiders* en de Bataafse Republiek in het venster *Patriotten*. De herijkte Canon telt meer vrouwen dan voorheen, in plaats van drie vrouwen is er nu een verhouding van een derde vrouw versus twee derde man. We laten bovendien zien dat vrouwen niet alleen in de moderne geschiedenis een rol hebben, maar in de hele geschiedenis. Zo vertellen we het verhaal van de eerste bewoners van Nederland aan

de hand van Trijntje, een jager-verzamelaar. Het is pedagogisch gezien belangrijk om vrouwen in de geschiedenis zichtbaar te maken. Pas nog vroeg een leerlinge van een van mijn studenten of er vroeger geen meisjes werden geboren, omdat er zo weinig vrouwen in de geschiedenisboeken staan.

Handreiking

We hopen dat de herijkte Canon een handreiking en inspiratiebron voor docenten kan zijn om goede en nieuwe verhalen te vertellen en om betekenisvolle gesprekken met leerlingen te voeren. Als je een verhaal mist, is er geen enkele reden om dat niet te vertellen. Een paar van onze aanbevelingen die met name voor docenten interessant zijn: Benut de herijkte Canon in de onderbouw van het vo om de vensters verder open te zetten. Het internationale perspectief dat in vrijwel elk venster wordt aangestipt, biedt hiervoor ruime mogelijkheden. Zet de hoofdlijnen van de Canon in bij de verdere uitwerking van de leergebieden Mens & Maatschappij en Burgerschap zoals daarvoor aanzetten zijn gegeven in het kader van Curriculum.nu. De Canonwebsite zal als verzamelpunt kunnen dienen voor didactische aanbevelingen en lesmateriaal volgens een wiki-model. Docenten die lesmateriaal maken over de Canon of Canonvensters worden van harte uitgenodigd om dit op te sturen! ■

Een Marokkaans gastarbeidersgezin in Rotterdam, begin jaren tachtig van de twintigste eeuw. Foto: Robert de Hartogh.

Delen van dit artikel verschenen eerder op de website van de Universiteit Utrecht.